

NACETOVA DRUGA VOJNA

Župnik Nace je v Puščavi uspešno deloval do vdora Nemcev, ko so ga nacisti kot mnoge druge slovenske duhovnike izgnali na Hrvaško.

»Pisalo se je leto 1941. Oče in župnik sta tičala v časnikih, zmajevala z glavo in pričakovala najhujše. Bila je strašna zmeda in kriza v deželi. Tisto leto je tudi zima zatajila: sneg je padel šele spomladi. Štirinajst sem jih imela. Obiskovala sem klasično gimnazijo v Mariboru, kjer sem stanovala v internatu Vesna. Aprila se je začela vojna. Oče je moral v vojsko. Ostali sva sami z mamo. Pred nemško vojsko smo se umaknili k Brodnarjevim. Ivanka je šla obiskat bolno Gizelo Menhartovo. Gospod Nadrah je bil v cerkvi pri večernicah. Prišli so štirje nemški orožniki in dva civilista. Iskali so gospoda župnika.

Povedala sem, kje je, kako se reče večernice, tega nisem znala povedati po nemško, pa tudi sicer je bil tisti pogovor tak, kakor da se nisem nikoli učila nemškega jezika. Potem je neki civilist govoril z menoj slovensko. Po tistem so odšli v cerkev, ga prijeli sredi obreda in odpeljali. Šele takrat sem se bila zavedela, da je našega lepega življenja konec. Puščava iz moje mladosti je bila zares raj na zemlji. Pred šolo so cvetele vrtnice. Sveta Ana je bila vsa v klopeh, kot da je park. Kaj pa je bilo na hribu za šolo, tega ni mogoče opisati. Ko sem pred leti prvič zagledala opustošeni hrib za šolo, sem bridko zajokala. Čisto nič več ni ostalo za nami. Pravzaprav se je z vojno tudi vse končalo. Ko so nas Nemci klicali na rasni pregled v Lovrenc, se je nekj oficir nasmehnil: 'Torej vi ste iz Puščave, ampak tisto je neka-kšna prelepa Puščava. Redko kje sem videl tolikšno lepoto.' Bila so prelepa leta. Zato ker so bila srečna, so si bila vsa podobna in tudi srečni ljudje so si podobni. Nesrečni so nesrečni vsak po svoje. Vsak pestuje svojo nesrečo, ki ni podobna sosedovi.«⁶⁵

⁶⁵ Zlata Vokač, Nedokončano pismo, str. 268.

Iz Spodnje Štajerske je bilo izgnanih več kot 200 duhovnikov. S posebnimi transporti so jih pošiljali na Hrvaško. Nekateri so ostali v Zagrebu, nekateri v Hrvaškem Zagorju, več kot sto so jih poslali v nadškofijski konvikt v Slavonski Požegi, kjer so bili internirani predvsem starejši slovenski duhovniki.⁶⁶

Naceta so odpeljali iz Puščave 20. aprila hkrati z župnikom Janezom Oblakom iz Lovrenca na Pohorju.⁶⁷ Bila sta v taboriščih v Mariboru, od tam pa od 11. junija dalje v Rajhenburgu in Zagrebu. Namenili so ju v Požego, a Nace tja ni nikoli prispel. Posrečilo se mu je, da se je izmuznil in pobegnil v Ljubljano, nato pa konec julija prispel v Stično. Župniku Oblaku je uspelo, da je zapustil Požego, kjer je hrvaška duhovščina zelo zaničevala slovenske duhovnike, in se pridružil Nacetu v Stični. Zatočišče sta našla pri cistercijanih v samostanu, kamor je prišlo še več njenih sotrpinov. V Stični je med 2. svetovno vojno bivalo več štajerskih in gorenjskih duhovnikov, ki jih je nemški okupator izgnal s svojega področja. To je bilo mogoče, ker je

---

⁶⁶ Mikuž, M. (1970), Zgodovina slovenskega osvobodilnega boja, Ljubljana, Prešernova družba: »Osnovne smernice za množičen izgon Slovencev je predpisal sam Himmler aprila 1941, ko se je s posebnim vlakom 'Steiermark' ustavil v Brucku na Muri. V zasedeni Spodnji Štajerski so prve aretacije Slovencev opravili oboroženi člani švabsko - nemške kulturne zveze, oddelki vojske in orožništva. Ker so bili zaporj daleč premajhni, da bi lahko sprejeli veliko število aretiranih in za izgon predvidenih Slovencev, sta morala preselitvena štaba v Mariboru in na Bledu ustanoviti nekaj novih preselitenih taborišč. Glavno in nekaj časa tudi največje preselitveno taborišče v Spodnji Štajerski je bilo v Meljski vojašnici v Mariboru, v župnišču v Šmartnem pri Slovenj Gradcu in v celjskih zaporih 'Stari pisker'. Izgon prvega vala ljudi iz Spodnje Štajerske se je začel 7. junija 1941. Pozaprlj so večinoma moške brez njihovih družinskih članov. Voziti so jih začeli v preseliteni taborišči Maribor in Rajhenburg (danes Brestanica). 7. junija 1941 je iz Slovenske Bistrice krenil tudi prvi transport izgnancev v Srbijo. Ob 17.07 je odpeljal 300 ljudi. Ohranjen je natančen vozni red, ki ga je izdelal Eichmann. Ob 21.50 je ta transport prispel na postajo Zagreb - Sava (pogostitev hrvaškega Rdečega križa: kava in čaj, kruh in mleko za otroke). 8. junija je transport ob 5.05 prispel v Slavonski Brod, nato pa so izgnance s kamioni prepeljali v Bosanski Brod (tam poskrbita za prehrano hrvaški Rdeči križ in hrvaška vojska).«

⁶⁷ Marko Rakovnik, Janez Oblak, življenje in delo, diplomska naloga, Maribor 2004, str. 21.

bila Stična pod italijansko zasedbo.

Med svojim bivanjem v Stični se ni zadrževal samo v samostanu. Veliko časa je prebil doma na Mrzlem Polju, kjer je pomagal staršem pri delu na kmetiji, saj je druge sinove vojska odnesla na vse strani. Družina brata Franceta, ki je bil v internaciji, je tedaj živela na Mleščevem. Obe domačiji sta si bili zelo blizu, saj so na obeh zajemali vodo iz istega potoka – Višnjice. Povezovala ju je brv, ki se je nevarno gugala, kadar so se Francetovi

55. *Stiški samostan med 2. svetovno vojno*

56. *Nace z duhovniki begunci in opatom Avguštinom v Stični med drugo svetovno vojno*

sinovi France, Ludvik, Nace in Jože po njej podili med obema domačijama. Nekoč na Veliki ponedeljek pa je po tej brvi z Mrzlega Polja prišel stric Nace. Fantom je prinesel v dar tri majhne zajčke. To je bilo za tiste čase lepo darilo, saj so se z zajčki igrali, jim nabirali najboljšo travo in opazovali, kako so rasli.

Pogosto je prihajal tudi maševat k sv. Marjeti v Malo Črnelo. Potem se je ustavil pri sorodnikih ali pa so ga povabili na kosilo h kateri od hiš v vasi. Tam se je navadno zadržal dalj časa. Posebno rad se je ukvarjal z otroki, se igral z njimi špano in jih mimogrede še učil lepega vedenja. Tako se pri Ščitnikovih v Velikem Črnelu spominjajo, kako so otroci, potem ko so župnika premagali v igri, kričali: "Kozel, kozel." Tako smo vedno rekli tistemu, ki je izgubil igro. Toda stric je menil, da to ni lepo in bi morali reči: "Vi ste igro izgubili."

Dne 11. julija 1943 se je udeležil v Ljubljani zlate maše svojega strica kanonika in stolnega prošta Ignacija Nadraha. To je bila velika slovesnost, na katero je prišlo veliko cerkvenih dostojanstvenikov in slavljencevih prijateljev, čeprav si ni želel pozornosti in je celo zavrnil prošnjo časopisa Slovenec, da bi pisal o njem.⁶⁸

---

⁶⁸ Edizione per Testero v Ljubljani, 13. julij 1943, Zlata maša stolnega prošta Ign. Nadraha: K današnji zlati maši stolnega prošta Ignacija Nadraha je prihitelo v ljubljansko stolnico toliko ljudi, da je bila do kraja napolnjena. Slovesnosti so se začele z Riharjevo pesmijo Zlatomašnik, bod' pozdravljen, ki jo je odpel stolni cerkveni pevski zbor. Slavljencu je pridigoval prevzvišeni g. knezoškof dr. Rožman, ki je uvodoma povedal, da je sv. oče zadnji četrtek, ko je bil prevzvišeni pri njem in mu omenil tudi zlatomašnika, podelil jubilanu papeški blagoslov, kar naj bo čestitka svetega očeta visokemu slavljencu; prav tako je sveti oče izrecno naročil, ne da bi ga prevzvišeni za to prosil, naj podeli jubilanu in vsem prisotnim papeški blagoslov. Spomnivši se jubilantovega dela, ki ga je vršil skozi pol stoletja po zunanjih znakih sodeč s tako lepimi uspehi, je prevzvišeni poudarjal predvsem, da četrta božja zapoved ne velja samo za spoštovanje staršev, pač pa tudi za spoštovanje duhovnikov, božjih poslancev, ki so poklicani, da skrbijo za čim lepše in popolnejše versko življenje njim zaupanih duš. Bolj kakor kjer koli je tukaj potrebno spoštovanje njihove službene avtoritete, kajti le predobro vidimo prav v teh dneh, kam privede spoštovanje zgolj osebne avtoritete. Prav tako pa je neobhodno potrebno za boljše in pravičnejše življenje na zemlji medsebojno spoštovanje, ki vzgaja ljudi k strpnosti in odpuščanju in spoštovanju svoje lastne osebe. Zlatomašnik stolni prošt Ign. Nadrah je v stolnici podelil navzočim papežev blagoslov.

Potem pa je bilo nenadoma vojne konec. Kaj zdaj? Nekateri duhovniki, ki so bivali v stiškem samostanu, so menili, da bo najbolj varno, če se umaknejo na Koroško. Napregli so samostanski voz in se odpravili na pot proti Ljubljani. Toda imeli so nesrečo, saj je voz nekje med Višnjo Goro in Šmarjem zadela granata. Ranjen je bil stiški pater Kolumban. Ker je bil ubit konj, so tisti, ki so zmogli – med njimi Nace in njegov brat France – nadaljevali pot do Ljubljane peš. Dne 6. maja so se z begun-

57. Nace z očetom Jožetom

Za tem je jubilant daroval Gospodu slovesno daritev ob asistenci kanonikov dr. Klinarja, rektorja Šimenca, Vovka, Gogale in Koretiča. V koru je bilo med visokimi gosti opaziti stiškega opata dr. Kostelca, mariborskega prošta dr. Vrabra, prelata Stroja, Volca, dr. Aleša in Franceta Ušeničnika, dr. Slaviča, dr. Lukmana in dr. Grivca, kanonika dr. Zerjava, prof. dr. Fabjana, dr. Turka in dr. Potočnika. Med ostalimi gosti pa so bili: nekdanja semeniška spirituala dr. Arnejc in župnik Filipič, bivša škofijska kanclerja msgr. Steska in Dostal ter sedanji kancler msgr. Jagodic ter spiritual dr. Truhlar; izmed slavljenčevih sošolcev iz semenišča so bili navzoči svetnika Bernik in Kastelic ter kurat Šega. Prisotni pa so bili še semeniški ekonom Gros, škof. ekonom Mervec, slavljenčev nečak, župnik Nadrah, sošolca iz gimnazije dr. Vodušek in višji vet. inšpektor Hugo Turk, univ. profesorji prelat dr. Odar, dr. Janžekovič, dr. Trstenjak, dr. Fajdiga in drugi. Med vso slovesnostjo je ubrano prepeval ob spremljavi izvrstnega orkestra stolni pevski zbor, ki ga je vodil stolni dekan dr. Kimovec, na orglah pa spremljal regens chori Snoj. Na koncu je jubilant podelil vsem prisotnim papeški blagoslov. Slovesnost zlate maše pa je bila zaključena z blagoslovom z Najsvetejšim. Za redki praznik je bila mogočna stolnica nadvse učinkovito okrašena z lepimi mlaji in venci, kar je še bolj povzdignilo vzneseno razpoloženje vernikov, ki so prihiteli, da počaste slavljenca ob njegovem tako lepem jubileju dolgoletnega in tako blagoslovljenega mašništva.